

ASIGURAREA SECURITĂȚII UMANE PRIN FORTIFICAREA SIGURANȚEI PERSOANEI

Serghei Sprincean, dr. hab. în șt. polit., conf. univ.,
cercetător științific coordonator, secretar științific
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologie,
Chișinău, R. Moldova
sprinceans@yahoo.com

ENSURING HUMAN SECURITY BY FORTIFYING SAFETY OF THE PERSON

Human security involves efforts to ensure the security of the individual, communities and society as a whole, which are reduced, for the most part, to building the social welfare, as well of the human being. The issue of personal safety involves not only the defense of social equity, human rights, but also the elimination or significant reduction of human risks in the context of global changes involving immediate and latent bio-hazards. Also, safety of the person as well the human security are related to the correlation with the bioethical issue, with the cooperation of the international community in the issue of preventing sociopolitical, military instability and regional conflicts.

Necesitatea imperativă a contractării amenințărilor globale contemporane la nivelul protecției persoanei umane poate fi îndeplinită prin reconceptualizare la scară locală, regională și globală, a perspectivelor consolidării securității umane [1]. Promovarea imperativelor de securitate este una dintre cele mai eficiente modalități de a depăși criza globală multidimensională contemporană pentru a asigura o dezvoltare durabilă viitoare pentru omenire [2]. Agravarea problemelor globale este corelată cu apariția și evoluția concepției de securitate umană, socială și de mediu [3]. Contracurarea riscurilor, evaluarea adecvată a beneficiilor, costurilor și vulnerabilităților specifice democratizării în condiții de globalizare sunt, de asemenea, foarte importante pentru a fi analizate de comunitatea științifică [4]. Criza globală contemporană se caracterizează prin complexitate și multidimensionalitate, determinând apariția unui șir de riscuri și amenințări la adresa securității naționale, regionale sau chiar globale [5].

Concepția securității umane devine un set de standarde morale din domeniul eticii aplicate, care stabilește exact limitele etice ale comportamentului și în relațiile internaționale. De asemenea, conceptul securității umane indică asupra unor finalități ultime bine definite, ale eforturilor de asigurare a securității ce se reduc, în mare parte, la edificarea bunăstării ființei umane [6]. Problematika securității umane a fost abordată prima dată de ONU în 1992 în „Agenda pentru Pace: diplomație preventivă, pacificarea și menținere a păcii” – un raport în care Secretarul general al ONU B. Boutros-Ghali marca necesitatea realizării unei „abordări integrate asupra securității umane” în contextul proceselor de pacificare în epoca de după finalizarea „războiului rece”, cu scopul de a elucida cauzele profunde ale conflictelor de diferit nivel din acea perioadă de pe mapamond și din Europa, cu impact determinant asupra domeniilor economic, social și politic [7]. La etapa actuală, securitatea prin această prismă nu mai e considerată simpla absență a războiului și a violenței într-o anumită regiune, ci constituie o abordare comprehensivă și complexă, bazându-se pe trei principii fundamentale: (1) Lipsa sau eliberarea de teamă, tratată și ca securitate contra violențelor; (2) Eliberarea de nevoi ce ține de asigurarea cu alimente și hrană a protecției personale, cu îngrijire medicală și securitatea sănătății sau de securitatea locuinței și mediului și (3) Libertatea de a trăi cu demnitate prin promovarea dezvoltării umane sustenabile și protecția drepturilor omului [8].

Dintre cei mai proeminenți teoreticieni ai concepției securității umane, stând la baza a numeroase direcții distincte și bine conturate în domeniu, se fac remarcări o serie de cercetători încă din anii '90 ai sec. XX, printre care se numără și L. C. Chen. Acest autor dezvoltă conceptul securității umane, bazat pe specificul civilizațional de percepție a bunăstării în diverse regiuni ale Terrei [9]. Mai târziu, fiind medic de profesie și un factor executiv – președinte al China Medical Board Inc., un ONG care promovează educația, cercetarea și cultura în domeniul sănătății în universitățile cu profil medical din China și Asia de Sud-Est, acest autor contribuie la elucidarea conexiunilor și interdependențelor dintre problematica securității umane și politicile în domeniul sănătății publice [10]. Aportul lui L. C. Chen la dezvoltarea conceptului securității umane rămâne a fi incontestabil de important, cu toate că, în abordarea sa, aspectele ce țin de corelația cu problematica bioetică, dar și de cooperarea comunității internaționale în problema prevenirii instabilității sociopolitice, militare și conflictelor

regionale în vederea fortificării securității umane pe mapamond, sunt insuficient de amplu expuse, în comparație cu aspectele de politici și strategii naționale de combatere a subdezvoltării și sănătății precare a comunităților și persoanelor. Unul dintre cercetătorii fenomenului dat care au inițiat o nouă abordare asupra securității umane și care a devenit una oficială în politicile din domeniu în Canada, este L. Axworthy, fost ministru al Afacerilor Externe al acestui stat [11]. Securitatea umană trebuia să devină în perioada „postrăzboi rece” un subiect de o importanță fundamentală pentru politica externă a celor mai prospere state din lume, printre care se numără și Canada, care au obligația morală să intervină în regiunile cele mai vulnerabile de pe mapamond pentru restabilirea și fortificarea securității persoanelor, asumându-și rolul de lideri pe plan mondial în problema păstrării păcii mondiale și a amplificării bunăstării la scară globală. Problema siguranței persoanei implică nu numai apărarea echității sociale, a drepturilor omului, ci și eliminarea sau reducerea semnificativă a riscurilor umane în contextul schimbărilor globale care implică bio-pericole imediate și latente [12]. Problema supraviețuirii umane prin construirea unor standarde și norme care să promoveze natura inofensivă și ecologică a biotehnologiei viitorului, a potențialelor inovații, devine o prioritate în discursul public, având în vedere impactul său social și politic pe termen lung. Comunitatea științifică, oamenii de știință și cercetătorii din diferite domenii ale științei, sunt destinați să colaboreze pentru a atinge un obiectiv comun în viitorul previzibil - pentru a dezvolta o politică și o strategie pentru supraviețuirea durabilă și eficientă a comunității umane de pe Pământ și pentru a depăși amenințarea riscurilor biologice globale [13].

R. Thakur, un cercetător indian naturalizat în Canada, ex-vice-rector al United Nations University, introduce în circuitul academic propunerea de a redirecționa securitatea umană către protecția comunităților și nu a persoanelor pe motiv că anume comunitățile umane sunt structurile cele mai vulnerabile, purtătoare de cultură, morală și modele civilizatoare și în mai puțină măsură indivizii [14]. La fel, acest cercetător elaborează conceptul responsabilității statelor cu o mai mare bunăstare de a proteja și a interveni pe cont propriu în regiunile și în contextul geopolitic în care securitatea umană este încălcată flagrant [15]. Cu toate acestea, considerăm că evenimentele din cele mai fierbinți puncte de pe glob din ultimul deceniu (Ucraina, Siria, Irak, Sudan, Afganistan etc.) oferă suficiente argumente pentru a considera că mecanismele internaționale de intervenție în astfel

de regiuni pentru restabilirea păcii, a drepturilor fundamentale ale omului etc. sunt încă deficiente la capitele: logică, eficiență, sustenabilitate de durată a acțiunilor întreprinse etc.

Un impact major asupra concepției teoretice a securității umane a avut-o A. Suhrke – o cercetătoare norvegiană în domeniul relațiilor internaționale și soluționării conflictelor violente [16], care propune abordarea conceptului în cauză prin prisma intereselor statelor lumii și a potențialului lor de intervenție umanitară. Mai recent, A. Suhrke se concentrează pe investigarea politicilor umanitare și de restabilire a păcii în cadrul sistemului Națiunilor Unite a căștilor albastre, un loc important printre lucrările sale fiind acordat problemei securității umane în Afganistan. Însă, pe lângă cauzele de insecuritate umană (interesele concurențiale dintre state), se remarcă motive umane și naturale ale diminuării securității persoanelor ca: dezastrele naturale, clima nefavorabilă, rebeliunile, revoltele și conflictele violente – toate cu impact dezastruos, inclusiv din perspectiva normelor bioetice, pentru stabilitatea și bunăstarea comunităților și persoanelor [17].

H. Van Ginkel – un om de știință olandez de referință din domeniul geografiei sociale, fost rector al Universității din Utrecht și al United Nations University (Japonia), și cercetătorul E. Newman – profesor de securitate internațională la Universitatea din Leeds (Marea Britanie), au elaborat o abordare a securității umane bazată pe necesitatea respectării demnității umane în primul rând [18]. Cu toate acestea, considerăm că amenințările la adresa securității umane, identificate de cei doi cercetători cum ar fi: teama, ignoranța, sărăcia, foamea, degradarea socială și educațională, nu relevă în totalitate întregul spectru de pericole și surse de insecuritate, necesitând a fi completat cu pericolele de mediu, bioetice sau politico-comunitare [19].

E. Neuman, alt autor de referință în studiul securității umane de la începutul sec. XXI, adoptă, într-un șir de lucrări de ale sale, o poziție constructivistă asupra termenului dat [20]. Totodată, autorul constată că concepția securității umane nu este o elaborare sau o emanație a unei singure școli din sfera studiilor de securitate, ci reprezintă o teorie de consens, influențată de condițiile noi de viață ale omului, determinate de cele mai importante amenințări și pericole globale, teorie în care s-au întrunit cele mai influente tradiții științifice din sfera studiilor de securitate. În altă ordine de idei, E. Neuman amintește despre ambiguitatea termenului de securitate umană, condiționată de imposibilitatea conceptualizării exhaustive a realității postmoderne, a amplorii și consecințelor pericolelor și amenințărilor de

securitate în acest context [21]. Acest cercetător englez, prin lucrările sale, considerăm că se implică în disputa academică pe tema definiției noțiunii de securitate umană, totuși pierzând oarecum din vizor scopul final, în termeni practici, al promovării și dezvoltării concepției date, cum ar fi edificarea unui climat global de bunăstare în corelație cu principiile bioetice, respect pentru persoana umană și demnitatea ei, pentru nevoile și interesele sale, reducând disputa dată la o confruntare teoretică de idei, la o conceptualizare în contextul teoriei relațiilor internaționale.

G. King și Ch. Murray completează conceptual noțiunea de securitate umană prin inducerea necesității combaterii sărăciei generalizate printr-un set de măsuri ai bunăstării: creșterea veniturilor, fortificarea sănătății, aprofundarea educației, amplificarea democrației și libertăților politice [22]. Este de remarcă faptul că, în viziunea acestor politologi, sărăcia generalizată ca sursă a insecurității umane capătă noi valențe non-economice, fiind extinsă către sfera spiritualității, vieții publice și politice. În opinia autorului însă, extensiunea și progresul – elemente obligatorii ale securității umane în concepția lui G. King și Ch. Murray, pe lângă faptul că pot fi evaluate și cuantificate obiectiv și impersonal, sunt stări de fapt care se află în directă dependență de percepția umană subiectivă și individuală, ceea ce merită cu siguranță să fie luat în considerare în contextul previziunilor evoluției nivelul de asigurare a securității și realizarea bunăstării dorite a societății și a individului [23].

Aceste teoretizări ale corelației dintre securitatea umană și morală, fără dubii, sunt foarte valoroase în vederea dezvoltării conceptuale a termenului. Cu toate că, se pierde din vedere procesul de evoluție a eticii ca domeniu de cercetare a normelor morale, dar și ca set de valori prospective adânc înrădăcinate în mentalitatea socială și individuală. Reieșind din aceasta, opinăm că corelația dintre concepția securității umane și abordarea bioetică drept o etapă superioară a dezvoltării teoriei moralei în condițiile crizei globale ar fi capabilă nu doar să diferențieze pe etape evoluția studiilor de securitate în dependență de încărcătura morală a abordărilor, dar și să direcționeze în mod util și benefic evoluția concepțiilor cu privire la securitate către soluționarea imperativelor civilizaționale care stau în fața omenirii, precum dezvoltarea durabilă și depășirea sustenabilă a crizei globale.

Referințe bibliografice

1. Sprincean S., Sohoțchi T-S., Mitrofanov Gh. Criza morală și identitară în contextul cercetării fenomenelor securitare și bioetice. În: Sănătatea, medicina și bioetica în societatea contemporană: studii inter și pluridisciplinare. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Ediția a 4-a, 29-30 octombrie 2021. Coord.: V. Ojovanu. Chișinău: Print-Caro, 2021, p.56.
2. Sprincean S. Noi riscuri și amenințări la adresa siguranței persoanei în epoca intensificării biopericolelor globale. În: Știința în nordul Republicii Moldova: probleme, realizări, perspective. Conferința științifică națională cu participare internațională. Ediția a 4-a, 26-27 iunie 2020. Coord. V. Capcelea. Bălți: Tipogr. „Indigou Color”, 2020, p.374.
3. Sprincean S. Securitatea umană și bioetica. Monografie. Chișinău: Tipogr. Centrală, 2017, p. 41.
4. Sprincean S. Cultura securitară ca fundament al bunăstării societății. În: Revista Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică. Chișinău. 2019, Nr.2(35), p.149.
5. Спринчан С. Л. Биоэтика, политика и стратегии выживания человечества в контексте модернизации социума. În: Модернизация науки общества: вызовы и ответы: Материалы междунар. науч. конф., Саранск. 2011 г. Саранск: ИП Афанасьев В.С., 2011, с.261.
6. Sprincean S. Politici de asigurare a securității umane în condiții pandemice. În: Top 10 probleme politice a societății în contextul pandemiei de coronavirus de tip nou. Red. șt. V. Juc. Chișinău: ICJPS F.E.-P. «Tipografia Centrală», 2022, p.181.
7. An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-keeping. În: <http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/shared/Winter/protected/Boutros%20Boutros%20Ghali%20Agenda%20for%20Peace.pdf> (accesat:14.09.2022).
8. Raportul de Dezvoltare Umană al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare 1994. În: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-1994> (accesat:14.09.2022).
9. Chen L. C. Human Security: Concepts and Approaches. In: Common Security in Asia. New Concepts of Human Security. Eds. T. Matsumae and L. C. Chen. Tokyo: Tokai University Press, 1995, p.139.
10. Global Health Challenges for Human Security (Studies in Global Equity). Eds. Lincoln C. Chen, Jennifer Leaning et al. Harvard: Global Equity Initiative, Harvard Univ., 2004, p.72.
11. Axworthy L. Canada and Human Security: The Need for Leadership. In: International Journal. 1997, vol. LII, p.185.

12. Sprincean S. Unele stringențe și imperative în studiile contemporane de securitate. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului european. Republica Moldova în contextul provocărilor interne și externe la adresa securității naționale. Partea a III-a. Red. șt. N. Albu. Chișinău: ICJPS ÎS FEP «Tipografia Centrală», 2019, p.11.
13. Sprincean S. Filosofia supraviețuirii: repere și perspective. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe politice. Chișinău. 2019, Nr.3, p.277.
14. Thakur R. From National to Human Security. In: Asia-Pacific Security: The Economics-Politics Nexus. Eds. St. Harris and A. Mack. Sydney: Allen & Unwin, 1997, p.53.
15. Thakur R. The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect. Cambridge: Cambridge University Press, 2006, p.257.
16. Suhrke A. Human Security and the Interests of States. In: Security Dialogue. 1999, vol. 30, No. 3, p.267.
17. Sprincean S. Importanța securității umane în optimizarea politică și bioetică a managementului crizelor globale. În: Political Science, International Relations and Security Studies. International Conference Proceedings. The Xth Edition. Sibiu, 2016, 27-29 May, p.464.
18. Van Ginkel H., Newman E. In Quest of Human Security. In: Japan Review of International Affairs. 2000, nr.14 (1), p.63.
19. Спринчан С. Социо-политические аспекты выживания человечества в контексте эколого- и био-этической проблематики. În: Environmental Ethics: the Power of Ethics for Sustainable Development. Collective monogr. Vilnius: Mykolas Romeris Univ., 2010, p.265.
20. Newman E. Human Security and Constructivism. In: International Studies Perspectives, 2001. vol. 2, issue 3, p.242.
21. Sprincean Serghei, Pîrțac Grigore, Sychev Andrey. Human security and ethics in support for sustainable development. In: Vector European. 2022, nr.1, p.39.
22. King G.; Murray Ch. Rethinking Human Security. In: Political Science Quarterly. 2002, nr. 116, p.586.
23. Sprincean S. Problematika securității umane în contextul evoluției societății contemporane. În: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. Coord. V. Varzari. Chișinău: Tipografia Centrală. 2016, p.79.

Materialul este elaborat în cadrul proiectului de cercetare: 20.80009.1606.05 „Calitatea actului de justiție și respectarea drepturilor persoanei în Republica Moldova: cercetări interdisciplinare în contextul implementării Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană”.